

SANAT VE EĞİTİMİ

Sıtkı M. ERİNÇ*

ÖZET

Bu yazıda sanat eğitimi konusu ele alınmakta. Ancak konuya girerken sanat nedir, eğitim nedir, kimler için sanat ve sanat eğitimi... gibi sorular yanıtlanmakta. Bunların ardından, Sıtkı M. Erinç, sanat eğitiminin üç ayrı aşamada değerlendirilebileceğini dile getiriyor: Okul öncesi sanat eğitimi, okul dönemi sanat eğitimi ve meslek sonrası sanat eğitimi. Yazıda, birbirinden kopuk olarak değerlendirilmemesi gerektiği belirtilen bu üç aşama üzerinde ayrıntılı durulduktan sonra, "çağdaş sanat eğitimi" kavramına varılmakta ve böyle bir eğitimin genel sanat politikasının çağdaş ortam içinde kurgulanmasının zorunluluğu vurgulanmaktadır.

ABSTRACT

In the discussion of art education, the first step should be to answer such questions as what art and education are, and for whom they are directed. Our writer, Sıtkı M. Erinç divides this education into three phases: pre-school art education art education at school and postoccupational art education. While it is advised that these three phases follow each other consecutively-after they are explained in detail, we can arrive at the point of the concept of "contemporary art education" and the necessity of its conforming to contemporary, art education policy.

Gerek sanat ve gerek eğitim, ister bir olgu olarak düşünülün, ister bir süreç, her ikisi de varolabilmelerini ikiye özneye borçludur. Sanattan söz edebilmek için sanatçı kadar alıcının ya da sanat severin, eğitimden söz edebilmek için de eğiten kadar eğitilenin varlığı kaçınılmazdır. Bu öznelardan biri olmadığında ve hatta talep, yani sanat sever ile eğitilen olmadığında arz da olmaz.

Talep ve arz ilişkisinde ilk hız verici, "gereksinme" dir. O halde, sanat ve eğitim ilişkisini yaratacak ilk faktör, "sanatın gerekliliğini fark edebilme" yetisi ile bu fark ediş sonunda hissedilen "gereksinimi doyuma ulaştırma" dileğidir. Böyle bir yeti ve böyle bir dilek olmadıkça, sanat ve eğitimi temel güdülerinden yoksun, yapay bir ilişki olarak, adeta bir özentî niteliğinde kurgulanır. Bu tür bir kurgunun arz

* Yrd. Doç. Dr.; Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik ve Cam Anasanat Dalı Öğretim Üyesi.

ve talebi de şüphesiz, deyiş yerinde ise, "dostlar alış verişte görsün" olmaktan öte gidemez.

Sanat ile eğitim arasındaki bağ, temel önşartların varlığı kabul edildikten sonra, farklı açılardan irdelenebilir. Bu irdeleme yollarının sayısı üzerine pek çok şey söylenebilir ise de her halde, en az üç yolda görüş birliği sağlanabilir:

a) Eğiticiler, idareciler ve karar organları — yönlendirenler — açısından sanat ve eğitimi,

b) Eğitilenler, sanatın bir gereksinim olduğunu kavramak durumunda olanlar — yönlendirilenler — açısından sanat ve eğitimi,

c) Kurum, araç ve gereç olarak sanat ve eğitimi.

Tartışmasız, bu üç yol, birbirinden ayrı düşünülemez; bir bütünü üç temel ögesi gibidirler. Fakat her bir yolun kendine özgü nitelikleri ve kuralları olacağı için tek tek irdelenip sonra bir örüntü haline getirebilme de bir analiz ve sentez yöntemi olarak benimsenebilir. Bu gerekçe ile, belki de ilk öge denebilecek "eğitilenler" ya da "yönlendirilenler" açısından konuya eğilmek ve talebin niteliğini saptamak yerinde olabilir. Yani bu çalışmanın konusu, sanatın bir gereksinim olduğunu öğrenme durumunda olanlar, sanatı sevmeyi öğrenenler, sanat ve eğitim olgusunun ilk boyutunu oluşturanlardır diye tanımlanabilir.

İnsan olmanın doğal nedenleri kabul edilebilen algı ve sezgi yetilerinin yine doğal bir sonucu da imgeleme gücü ve yaratma isteğidir. İmgelem ve yaratım; algı ve sezginin, ilgi ve sonra kendini hissettiren yeteneğin bir bileşkesi olarak düşünülebilirse, oluşturanlardaki ya da sonuçtaki bir eksiklikten, bir aksamadan var olabilecek bir doyumsuzluk ki bu ister bilinçli, ister bilinçsiz olsun, mutlaka insanoğlunun mutsuzluğuna ya da karşılaştırmalı olarak, yetersizliğine neden olur.

Eğer doyumsuzluk bilinç düzeyine çıkamıyor ise, yani kişi tedirginliğinin nedenini imgeleme gücünün ve yaratma isteğinin yeterince doyurulamamasına bağlayamıyor ise, kısır bir döngü içinde ve belki de çağ dışı bir birey olarak yaşar ve ölür. Yok eğer, bu doyumsuzluk bilinç düzeyine çıkabiliyorsa o zamanda olduğu ile olmak istediği, olabildiği ile olmak istediği arasındaki fark nedeniyle mutsuzluk hisseder.

İster farkına varılan mutsuzluk olsun, ister farkına varılmayan, her iki durumun ardında da o bireylerin içinde yaşadıkları; yetiştikleri, geliştikleri kültürel ortam yatar. Sonra da belki yönlendirenler, kurumlar, araçlar ve gereçler...

Milli Eğitimimizin genel amaçlarından biri olarak tanımlanan "Türk Milletinin bütün fertlerini beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımından dengeli düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan, yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek"¹, bu kültürel ortamı yaratmak ve belli bir talep potansiyeli sağlamak şeklinde yorumlanabilir, hatta yorumlanmak durumundadır. Bu kültürel ortamı hazırlamak Devlet olmanın kaçınılmaz zorunluğu olduğuna göre, önce sanatın farkına varan, sonra sanatın hazzını alan ve nihayet sanat üreten bireyler yetiştirilmesi ve bu yolla hem mutluluk, hem de kişilik sağlamak önce devletin eğitici görevi olarak tanımlanmalıdır. O halde sanat eğitiminin ilk ve temel adımı "ortam yarat-

1 IX. Milli Eğitim Şurası, MEB. Yayınları S: 60, İstanbul, 1975.

ma" şeklinde belirtilebilir. Yani talep hazırlamak... Eğer bu talep yok ise, istenildiği kadar örgün eğitim kurumları ve olanakları sağlansın bir sonuç elde edilemeyecek, edilse bile istenilen yararı sağlayamayacaktır.

O halde, belki de bir 'ilk ilke' olarak şu kuralı ortaya koyabiliriz; sanat eğitimi, resmi sanat eğitim kurumları ya da dersleri dışında ve onların önünde başlar.

"Platon, mutlu insanın, insani işlevlerin en yükseği olan 'düşünme ve temaşa etme' gücüne sahip insan olduğuna inanmaktadır. Bilim-Sanat-Felsefe kendi kendilerine yeterli etkinliklerdir. Bu etkinliklerle uğraşan insanın, diğerlerine oranla mutluluğu, dış koşullara daha az bağımlıdır".² Bilim ve felsefe, ilgi alanının yaratılabilmesi için bile en az bir eğitimi, bir rehberliği gerektirir. Oysa sanat, estetik kaygıyı duymakla, insanı duyarlı kılmakla hemen oluşur. Onun içindir ki çocuk, duyu organlarını bilinçsizce kullanmaya başladığı anda bile bu kaygının ortamı içine alabilmesidir ki, sonradan doğal bir şekilde sanata yanaşabilsin.

Sanat, yalnızca heykel, resim, senfoni demek değildir. Sanat hayatı anlayan zekânın, onu en ilgi çekici, en güzel biçimlere sokması demektir³. O halde zekânın oluşma ve gelişme döneminde ya da dönemlerinde yaygın bir eğitimle *alıcı* yetiştirebilen çevre ve kültürel ortam, sadece bireyin ve toplumun gelişmesini, bir anlamda da çağdaşlaşmasını değil, aynı zamanda kendini (kültürü) diri tutar, geliştirir ve yüceltir. Böylece istenen, istenmesi gereken sürekli etkileşim de sağlanmış olur.

Bertolt Brecht şöyle diyor: "Tiyatromuz anlama heyecanını kısırtmalı gerçekleri değiştirmenin kıvancını duyurmalıdır insanlara. Seyircilerimiz yalnızca Prometheus'un nasıl kurtarıldığını duymakla kalmamalı, aynı zamanda onu kurtarmanın sevincine katılacak yönde eğitilmeli. Tiyatromuzda arayıcıların, bulucuların duydukları bütün sevinç ve mutluluğu, kurtarıcıların duyduğu yüce başarıyı duymaları öğretilmeli insanlara".⁴

Yaşamı bir tiyatro imiş gibi özümseyebilmek, ister izleyici olarak, ister oyuncu olarak, yaşamla etkileşim ortamına geçebilmek, sanattan beklenen 'yoğunluk kazandırma' eylemini hem kavramak hem de uygulamak demektir, bireyin anlamlı bir ömür sürmeye başlaması demektir. Bu, doğanın yapısı gereği de böyledir. Çünkü insan, kendi duyularını doğasına uygun kullanabildiği durumda, yani görmeye yarayan gözü görme, işitmeye yarayan kulağı işitme amacı ile kullandığı zaman, bunların doğasına ters düşmemiş olur. Gördüklerini, işittiklerini rafine edebilmesi ise sanat eğitimi ile, sanatı sevdirmek ve sanat sevmekle olanaklıdır. Ancak bu yolla yaşam daha sağlıklı yorumlanabilir, yaşantılar daha aydınlık bir hal alabilir.

Özellikle iletişim araçlarının dünle karşılaştırılmıyacak ölçüde geliştiği çağımız teknolojisinde etkileşimin umulandan çok daha hızlı ve iz bırakıcı olduğu hesaba katılırsa sanat ve eğitiminin ve bu iki araç aracılığı ile insan potansiyelinin en verimli şekilde değerlendirilmesi kaçınılmaz görünmektedir.

Sanat alıcısının ya da sanat severin eğitimi üç aşamada düşünülebilir ve bunlar, genel başlıklar altında şöyle sıralanabilir:

- 2 Randal, J.H., Bucher, J.; Felsefeye Giriş (Çev: Ahmet Arslan), S: 14, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir, 1982.
- 3 Irwin Edman; Sanat ve İnsan (Çev: Turhan Oğuzkan), S: 7, İnkilâp ve Aka Yayınevi, İstanbul, 1977.
- 4 Ernst Fischer; The Necessity of Art, P: 10, Pelican Books A 632, London, 1964.

- a) Okul Öncesi Sanat Eğitimi,
- b) Okul Dönemi Sanat Eğitimi,
- c) Meslek Sonrası Sanat Eğitimi.

Bu sınıflama hem süreç yönünden, hem nitelik ve hem de nicelik yönünden birbirinden ayrılık gösteren, fakat mutlaka birbiri üzerine süregelen, devamlılık ilkesinin benimsendiği bir sınıflamadır. Ayrıca bu sınıflamada her bir basamak, yöntem, araç, gereç ve benzeri konularda farklı farklı açıklamalara dayandırılabilir. Burada, sadece, her bir sınıf için gözönünde tutulması kaçınılmaz olan bazı temel ilkelere değinmekle yetinilecektir.

Sanat eğitiminin, bu üç aşamayı da kapsayan bir tanımı yapılmak istenirse, genelde şöyle denebilir; bireylerin görsel, işitsel ve diğer duyularına bağlı yargılama ve yaratma yetilerini geliştirmek, onların ilgi alanlarını kendilerine tanıtarak bu alanlarda mutluluk sağlayacak düzeyde uğraşı olanaklarını göstermek.

Örgün ve yaygın eğitim birarada düşünüldüğünde, sanat eğitiminin etkilerini daha genişleten bir diğer tanımı da şöyle yapılabilir; "Sanat eğitimi, bugün bir zevk ve duygu eğitimi olmanın ve güzel biçimler yaratmayı amaçlamanın yanısıra daha çok yeni, özgür, atak, çağdaş düşünceler öğretmeyi öngören bir yaratıcı zihinsel etkinlikler süreci olarak görülmektedir. Bugün sanat eğitimi bilimsel ve ussal temellere oturtulmaktadır. Amaç, kendine güvenli, bağımsız ve yeteneklerini sonuna dek kullanabilen, kendini yalnız bugüne değil, yarına da hazırlayabilen, kendisiyle birlikte çevresini de yönlendirebilen, çevreye, topluma saygı ve sorumluluk duyan, coşkulu fakat dengeli, akıllı ve duyarlı insanlar kazandırmaktır".⁵

- a) Okul Öncesi Sanat Eğitimi:

Bu dönemin kaç yaşında başladığını kesin söyleme olanağı olmadığında pek çok düşünür birleşmektedir. Bir annenin gebelik dönemini bile hesaba katan yaklaşımlar olduğu dikkate alınrsa, olanaklar ölçüsünde en erken yaş dilimi demek her halde yerinde olur.

Bates Lowry, "Nasıl, İngilizce konuşma bilgisiyle doğmamışsak, öylece, görme usulü bilgisiyle de doğmuş değiliz, sadece, nasıl İngilizce konuşulacağımı öğrenme yetisiyle doğarız. Tıpkı nasıl görmemiz gerektiğini öğrenme yetisiyle doğduğumuz gibi... Bunun için önce görmeyi; bakmayı değil, görmeyi öğrenmeliyiz. Bakmakla görmek, gevezelik etmekle konuşmak gibi ayrı şeylerdir."⁶ der. Bu deyişi işitmekle duymak ve benzeri duyu organlarımızın işlevleri açısından da geçerli kabul edebiliriz.

Okul öncesi sanat eğitiminin ilk hedefi, çocuğa, sadece sanatta değil, fakat tüm ilişkilerinde *düşünme alışkanlığı* verme olmalıdır. Bu sağlandıktan sonradır ki estetik kaygıya, estetik düşünmeye geçilebilir. Tıpkı dil gibi, insanlar yaşadıkları sürece kullandıkları malzemelere — ki bunlar çocuğun biyolojik ve psikolojik sahip oldukları ile kendi dışındaki tüm araç ve gereçlerdir — alışkın olmalıydılar. Bu alışkanlık yine dil örneğiyle; "Dili yönetmeyi düşünmektense, onun kurallarının ardındaki bilmeceleleri, planlarının ardındaki tuzakları düşlemek"⁷ şeklinde ifade edilebilir

5 İnci San; "Çağdaş Sanat Eğitimi", Öğretmen Dünyası, S: 9, Sayı: 49, Ankara, 1984.

6 Bates Lowry; Sanatı Görmek (Çev: N. Yurtsever-Z. Güvenli), S: 15-16.

7-8. Anton Webern; Yeni Müziğe Doğru (Çev: Ali Bucak), S: 15, Pan Yayıncılık, İstanbul, 1986.

en öz şekilde. Birey, daha çocukluğunda, çok açık, apaçık gibi gözükkenlerde bile düşünce yolu ile pek çok açık olmayan şey bulunabileceğini öğrenmiş olmalıdır. Bu, "doğrulardaki boşlukları görmeyi öğrenmek kurtuluş demektir... İnsanın tüm ruhuyla katılması demektir".⁸ Katılma pek çok sonuç doğuracaktır kuşkusuz. Fakat bunlardan ikisi, özellikle ikisi sanat için ayrı bir önem taşır. İlki, katılma ile bütünü bir parçası olunur ve bütünü etkileyen bir öğeye dönüşülür. Böylece de, bütünü kontrol olanağına, bütünü eleştirme ve değerlendirme olanağına sahip olunur. Diğeri ise, bütünde olmayanın, yani *yeni* olanın farkına varılmasıdır ki, bu da yaratıcılık demektir. Pratikte, yenin farkına varılması şöyle bir sonuç yaratacaktır. İnsan, daha çocukluk döneminde bile, keşfedilmiş bulunan Amerika'yı ne yeniden keşfetmeye kalkacak, ne de kendinin keşfettiğini sanacaktır. Bu yolla da çocuk doğru, sağlıklı ve sağlam bir kişilik, bir ben kavramına sahip olabilecektir.

Düşünme yetisi ve ben kavramı, ikili olarak, sanata, sanat olayına çocuğun, 'ruhsal durumlar' içinde yaşamasını engeller, önler. Böylece çocuk sanatı, kendisinin dışında ve kendi içinde bir bütün olarak algılamayı öğrenir, sanata karşı objektif olmayı becerir tüm kültürel etmenlere rağmen.

Çocuk, sanatta, icat etmeden önce keşfetmeyi öğrenebilmelidir. Bu tür bir öğrenme, sanatı; vatandaş olarak, akademisyen olarak ve nihayet sanatçı olarak ayrı ayrı düşünmenin gerekliliğini algılamakla mümkündür. Oysa hepimiz, ebeveyn olarak, veli olarak ve eğitici olarak biliriz ki, bir çocuğun sanatın bir dalına biraz ilgi gösterivermesi bizleri heyecanlandırır ve hemen bu ilgiyi yetenek şeklinde yorumlar ve çocuğu profesyonel olarak o dala ilgilenmesi için itiştiririz. Oysa o aşamaya gelmeden bir vatandaş olarak, bir insan olarak sanatla haşır neşir olmak durumundadır çocuk. O halde bir diğer düstur olarak şu yargı getirilebilir: okul öncesi sanat eğitiminde sanat bir mesleğe hazırlama şeklinde değerlendirilmemelidir.

Bu kuşbakışı irdelemede, sanat eğitimi üzerine yapılan bu tepeden gezintide bir noktayı da özellikle belirtmek gerekir. Okul öncesinde, çocuğa, sanatın bir *olgu* (bir obje) olarak kabullendirilmesi ve onun salt olgular üzerinde durmasının sağlanması kaçınılmazdır. Oysa okul döneminde olgu kadar görüşler, meslek sonrası sanat eğitiminde de muhtemelen salt görüşler alıcı açısından daha gerekli olacaktır.

Çocuk sanatın olgu yönüyle yüzyüze olacağına göre, ikisinin arasında, ister eğitimci, ister ebeveyn, ya da başka bir sıfatla giren kişi veya kurum, kendi yargılarını, değer ölçülerini, inançlarını, tutkularını, vatan, millet ve saire adına da olsa bulaştırmamalıdır, bulaştıramaz da... Aksi halde sanat eğitimi bir amaç değil, bir araç olur; özgür düşünme değil, sabit düşünme, hatta bağınazlık öğretilir çocuklara. Sonuçta da çocuk, sanat öğrenme adına ve uğruna ayıplar, günahlar ve suçlar dünyasında buluverir kendini.

b) Okul Dönemi Sanat Eğitimi:

Temel eğitimde ya da yüksek öğretimde ek ders olarak verilen sanat eğitimi ile profesyonel eleman (sanatçı, sanat öğretmeni) yetiştiren kurumlar şüphesiz ayrı ayrı düşünülmelidir. İkinci grupta sözü edilen eğitim ayrı bir inceleme alanını oluşturur. Çünkü o kurumda sanat eğitimi yapan bir kimse sanatsever ya da, bir anlamda da olsa alıcı değil, sanatçıdır. Bu konuda Manuel Barkan'ın şu ifadesi açıklayıcı bulunabilir: "Bir öğrenci sanat eğitimi görüyor ise artık onu bir sanatçı olarak ka-

bul etmek gerekir. Çünkü onun için bir sanatçı olarak çalışmak ve sanatı kavramak her türlü öğrenme biçiminden daha kolaydır."⁹

Okul dönemi, ilkokuldan başlayıp yüksek öğretim kurumlarındaki yan dal sanat derslerine kadar tüm örgün eğitim aşamalarını içerir.

Bu dönemde çocuk ya da genç, daha önce haşır neşir olduğu sanat olgusu üzerine düşünsel bir dünya kurabilir, kurabilmelidir. İmgeleme yöntemiyle 'olgu'nun öncesine ve sonrasına da nüfuz edebilmeli, sezgileriyle kendi yeni olgularını yaratabilmelidir. Artık keşif dönemi bitmiş ya da keşif döneminin yanı sıra icad dönemi de başlamıştır. İnsanda bir içgüdü olarak var kabul edilen "yaratıcılık" bu dönemde ilginin peşisıra ve bilinçli olarak kendini gösterecek ve kendini kanıtlayacaktır.

Okul öncesi dönemde, sanatsal olguları iyice tanıtan bir öğrenme durumunda bırakılan çocuk okul döneminde, ilgisine göre, sanat alanlarından birine kendi iradesiyle yönelebilir. Sanatı yeterince tanımadan okula gelen bir öğrenciyi müzik ya da resim gibi iki seçenek alanı ile karşı karşıya bırakmak "sanatın bütünlüğü" ilkesine aykırı düşünmek olur. "Hiç yoktan iyidir" gibi bir görüşle sanat eğitimi yapmak, ya da "boş zamanları değerlendirme" gibi bir yaklaşımla müfredatlara zorunlu sanat dersi yüklemek çocuğa ve gence sanatı sevmeye ve sanat zevki verme yerine sanat korkusu vermekten öte bir işe yaramaz.

Okul dönemi sanat eğitimi, eğitilene sanatın bir "dil" olduğunu, kendine özgü tekniği, düşünsel temeli ve görünsel nitelikleri olduğunu öğretilebilir. Kuramsal kavrama ile olgusal kavrama birarada verilebilmeli ve bu yolla sadece sanatın kendi değil, içinde oluşup geliştiği kültürel evrenin de genç tarafından yargılanabilmesine olanak hazırlanmalıdır.

"Estetik kaygı" okul dönemi içinde oluşturulur ve gence bir kişilik özelliği olarak özümsetilebilir. Bu kaygının, günlük yaşamın vazgeçilemez bir ögesi, bir yaşam tarzı olarak benimsetilmesi sağlanabilir. Bu yolla, sanatı bir meslek, bir uğraş alanı olarak seçme eğiliminde bulunanlar, yani geleceğin sanatçıları, yapay zorlamalarla değil, kendiliğinden ortaya çıkarılır, daha doğrusu "hasıl" olur. Tesadüfe, şansa, kadere bağlanmayan sanatçı yaratımı sadece belli bir grubun meslek sahibi olmasını değil, aynı zamanda o meslek sahiplerinin üyesi buldukları toplumların da çağdaş uygarlık yoluna yönelmelerini ya da bu yolda evrensel çizgiye ulaşmalarını sağlar.

Sanat, bilim gibi, araştırmacılarının nesnel çabalarının adım adım ilerlediği bir alan değildir. Sanat, tersine, dünyayı ayrımlarıyla renklendirir¹⁰. İşte okul dönemi sanat eğitimi, alıcısına bu anlamda bir eğitim verebilmelidir. Genç, özgür bir anlayış içinde yaşamının en ince ayrıntılarına kadar inebili, zaman ve mekân açısından en uzağı bile anlamlandırabilmeyi ve o yolla, bir "oyun" olarak düşünülse de yaşamı renkli, diri ve insanlığa dönük hale getirebilmeyi becerebilecek bir güç potansiyeline sahip kılınabilmeli, sahip ise, bu gücü değerlendirebilecek bir düzeye erişirebilmelidir.

9 Manuel Barkan; A Foundation for Art Education, P: 16-17, Ronald Press Co, New York, USA, 1955.

10 Paul Klee, Çağdaş Sanat Kuramı (Çev: Mehmet Dünder), S: 14, Dost Yayınları, No: 28, Ankara, 1985.

c) Meslek Sonrası Sanat Eğitimi:

Paul Klee otuziki yaşında iken şöyle diyor; "12 yaşlarında, pırl pırl olduğum yaşlarda, salt kendi iç evrimimi şöyle bir inceleme mutluluğuna eriştim. İlk kocaman at gözlükleri takılarak kazanılan özekçi ben, sonra at gözlüklerinden ve kendinden uzaklaşan ben, şimdi, yavaş yavaş at gözlüksüz ben, yetkin olan ben".¹¹ İşte, meslek sonrası sanat eğitimi, bir anlamda, bireylerin "yetkin ben" olmalarını sağlayacak bir özellik taşıyabilmelidir.

Bir önceki dönemde, okul döneminde gence tanıtılan teknik, ister üretme eylemi olarak, ister bakış açısı olarak, eğer o tekniğin gerekli kıldığı kafa yapısını yaratamaz ise hiç de yararlı olmayabilir. Hatta belki de hem sanat adına, hem de birey adına zararlı dahi olabilir. Çünkü bilinmektedir ki teknik sadece teknik eleman (eksper) yaratabilir ama düşünceyi, dünyaya bakış açısını değiştiremez. Bu nedenle de sadece taklitçi çıkar, kuramcı ya da yaratıcı değil... Oysa kişi "yetkin ben" e kavuşabilmek için tüm tekniklerin dışına dahi çıkabilmeli, onları — teknikleri — ve sanatsal olguları kendi aklı ile yorumlayabilmelidir. O halde bu dönemin sanat eğitimi bireye "yorum gücü" verebilen bir eğitim olmalıdır. Aktarma, ya da aktarılanları koruma yerine, aktarılanları irdeleme yetisine sahip olabilmelidir birey.

Şüphesiz, "sanatın güzelliği olması bir zorunluluk değildir. Soruna tarihsel açıdan bakılsa, toplumsal açıdan da, çoğu kez sanatın güzelle ilgili olmadığını anlarız".¹² Birey, sanatı kavrayış tarzına göre bir yaşam şekli geliştirecektir. Gerek mesleğinde, gerek mesleği dışı eylemlerinde bu anlayışın izlerine rastlanacak ve öncelikle kendi için daha sonra da çevresi için daha anlamlı, daha yoğun, daha mutluluk verici bir yaşam ortamı yaratabilecektir. Çünkü bildiği gibi, "sanatın temel amacı, insanlararası duyuşsal bir iletişim ve etkileşim yaratmaktır. Oysaki güzellik sadece bireye özgü biçimsel bir duyuştur".¹³ Biçim ve şekil — form — ise zaman ve mekân bakımından bir öğrenmenin, bir sosyal düşünce tarzının ifadesi olup değişkendir. "Güzel" bir sıfat olarak gelip-geçici bir etki yapabilir. Fakat sanat, eğer güzelin üzerine çıkabilirse kişiyi yüceltir ve onu daha iyi yönlendirebilir.

Meslek döneminde "bir kimse için eğitim görmeksizin değil sanata yaklaşmak, o yöne doğru yönelmek bile olanaksızdır. Çünkü eğitim sadece bireyi bilgili kılmaz, aynı zamanda onu zevk sahibi ve eleştiri yapabilecek, yargıda bulunabilecek kadar duyuş sahibi de yapar".¹⁴ Bu tür bir eğitim sanatın olgusal ya da teknik yönü ile ilgili bir eğitim olmaktan çok, sanatın varlık esprisine dönük, onun kuramsal yapısına dönük bir eğitimidir, olanın içine ve derinliğine inebilen, alıcısını buralarda düşündürebilen bir eğitimidir.

Meslek sonrası sanat eğitimi, sanatseveri, sanat ürünüyle verilmek istenen mesajı kavrayan, fakat o mesajın propagandist yönlerinden de koruyabilen bir eğitim olabilmelidir. Sanat eserinin irreal tabakasında varolan, var olması gereken ideanın boyutlarını, zaman ve mekân koşulları içinde yorumlayabilen, onları evrensel bir akıl yolu ile eleştirebilen ve bütün bunlardan sonra da bir "yeni" yaşam tarzı sağlayan birey, sanatsal anlamda "çağdaş bir eğitim" almış ve alıyor demektir.

11 Paul Klee; a.g.e., S: 15.

12 Herbert Read; The Meaning of Art, P: 17, Penguin Books, England, 1967.

13 Herbert Read; a.g.e., P: 22.

14 Cary Joyce; Art and Reality, P: 55, A Doubleday Anchor Book, New York, USA, 1971.

Çağdaş sanat eğitimi ise bir bütündür. Bu bütünlük, hem eğitim süreçleri anlamında, hem eğitim ortamı anlamındadır. Süreçler, daha önce de belirtildiği gibi, okul öncesi, okul dönemi ve okul sonrası olarak dilimlenebilirse de ortam olarak herhangi bir ayırım, yapay olarak bile söz konusu edilemez. Çünkü, iletişim araçlarındaki teknolojik gelişme, basın ve yayın organlarındaki hız ve etkinlik, ortamları bir bütün olarak düşünmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle de, en genel anlamı ile sanat eğitiminde karar verici durumunda olanların, yönlendirenlerin bu durumu, bu gerçeği göz önünde tutmaları ve genel sanat politikasını çağdaş ortam içinde kurgulamaları zorunlu görünmektedir.

KAYNAKLAR

1. ATAR, Seval: Türkiye'de İlköğretim Okulları İkinci Basamak ve Ortaokullarda Resim ile İş ve Teknik Eğitim Dersi Müfredat Programlarının Yaratıcılığa Verdiği Önem Bakımından Karşılaştırılması (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sos. Bil. Enst., 1986.
2. BARKAN, Manuel: A Foundation for Art Education, Ronald Press Co., New York, USA, 1955.
3. BURCHELL, S.C.: Age of Progress, Time Life International, USA, 1971.
4. CARY, Joyce: Art and Reality, A Doubleday Anchor Book, New York, USA, 1961.
5. EDMAN, Irwin: Sanat ve İnsan (Çev: Turhan Oğuzkan), İnkilâp ve Aka Yayınevi, İstanbul, 1977.
6. FISCHER, Ernst: The Necessity of Art, Pelican Books A 632, London, England, 1964.
7. KLEE, Paul: Çağdaş Sanat Kuramı (Çev: Mehmet Dünder), Dost Yayınları, No: 28, Ankara, 1985.
8. LOWRY, Bates: Sanatı Görmek (Çev: N. Yurtsever-Z. Güvenli), T. İş Bankası Kültür Yay. 119, İstanbul, 1972.
9. RANDAL, J.H. — BUCHER, J.: Felsefeye Giriş (Çev: Ahmet Arslan), Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir, 1982.
10. READ, Herbert: The Meaning of Art, Penguin Books, England, 67.
11. SAN, İnci: "Çağdaş Sanat Eğitimi", Öğretmen Dünyası, Say: 49, Ankara, 1984.
12. TUNÇ, Handan: Temel Eğitimin Birinci Basamağında Plastik Sanatlar Eğitimi (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniv. Eğitim Bil. Fak., Ankara, 1984.
13. WEBERN, Anton: Yeni Müziğe Doğru (Çev: Ali Bucak), Pan Yayıncılık, İstanbul, 1986.
14. IX. Milli Eğitim Şurası, MEB Yayınları, İstanbul, 1975.